

Ἡ εὐλαλή σιωπή

ΜΟΝΑΧΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

Ἡ εὐλαλή σιωπή
ἕξι ὁμιλίες γιά σύγχρονα προβλήματα

Ἐν πλω

Φωτογραφία έξωφύλλου:
Λ. Μιχαλόπουλος

Έκδόσεις Έν πλω
Κολοκοτρώνη 49, Αθήνα 105 60
Τηλ. : 210 3226343
www.enploeditions.gr
Α΄ έκδοση: Ίούλιος 2006
Β΄ έκδοση: Ίανουάριος 2007
Γ΄ έκδοση: Ίούνιος 2008
Δ΄ έκδοση: Μάρτιος 2011
ISBN: 960-88994-6-X

Μοναχός Μωυσῆς
Καρυές Τ..Θ. 74
63086 Άγιον Όρος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Ἡ εὐλαλή σιωπή	13
Ἀπό τή στενοχώρια, στή θλίψη καί στήν κατάθλιψη ...	41
Οἱ γονεῖς καί ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων	73
Τό Ἅγιον Ὅρος καί οἱ νέοι	107
Θεία Λειτουργία, Θεία Εὐχαριστία, Θεία Κοινωνία ...	143
Πορεία πρὸς τό πάθος τοῦ Κυρίου	181
Σημειώσεις	223
Πίνακας κυρίων ὀνομάτων	229
Ἔργα τοῦ ἰδίου	236

Πρόλογος

Στό λιτό, άπλό, μικρό και ταπεινό αυτό βιβλίο καταθέτω αϋθόρμητα έξι πρόσφατες όμιλίες μου, πού πραγματοποιήθηκαν στίς άρχές αϋτοϋ τοϋ έτους, σέ ιερούς ναούς κι αίθουσες πανεπιστημίων, δήμων, συλλόγων και πνευματικῶν κέντρων, ύστερα από εϋγενείς προσκλήσεις προς τήν ταπεινότητά μου σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν, έκλεκτῶν καθηγητῶν και σεβαστῶν και άγαπητῶν αδελφῶν, πού έκτιμούν τό Άγιον Όρος.

Είλικρινά δέν νομίζω ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικές όμιλίες, όμως ταπεινά πιστεύω πώς έχουν κάποια ενδιαφέροντα στοιχεΐα, πού τίς έκαναν νά προσεχθοϋν από πολλούς και νά ζητηθεΐ και ή δημοσίευσή τους διά τής τυπογραφίας.

Φαίνονται ἐντελῶς ἀσύνδετες καί ἄσχετες μεταξύ τους οἱ ἕξι αὐτές ὁμιλίες. Φρονῶ ὅμως ὅτι τελικά κάτι τίς ἐνοποιεῖ. Εἶναι μᾶλλον ἢ καλή ἀγωνία πολλῶν ἀνθρώπων γιά γνησιότητα καί αὐθεντικότητα στήν ὀρθόδοξη χριστιανική πνευματική ζωή. Ἡ κόπωση ἀπό τή μεγάλη φλυαρία. Ἡ ἀναζήτηση τῆς κατανουκτικῆς κι εὐλαλῆς σιωπῆς. Τῆς σιωπῆς τῆς Θεοτόκου. Τῆς χάρης τῶν σιωπηλῶν προσευχῶν. Ἡ σκότιση ἀπό τή στενοχώρια, τή θλίψη καί τήν κατάθλιψη καί ἡ ἐκζήτηση τῆς ἄυλης χαρᾶς. Ἡ ἔπαρση τῶν γονέων καί ἡ λαθεμένη ἀγωγή τῶν τέκνων, πόνος μέγας. Τό φῶς τοῦ Ἁγίου Ὁρους στούς νέους. Τῆς θείας Λειτουργίας, θείας Εὐχαριστίας καί θείας Κοινωνίας οἱ φωτεινοί συμβολισμοί. Ἡ συνόδευση στό Πάθος τοῦ Ἰησοῦ. Εἶναι τά θέματα τῶν ἀφιλόδοξων αὐτῶν ὁμιλιῶν. Παρέχονται πρὸς μελέτη, πρὸς παρακίνηση, πρὸς ἀνάταση κι ἀναψυχή μετ' εὐχῶν ὀλοθέρμων.

Οἱ καλοτάξιδες ἐκδόσεις «Ἐν πλῶ» ρίχνουν σωσίβια σωστικά στούς ναυαγούς τοῦ βίου κι ἀνεβάζουν στά πλοῖα τούς φιλόθεους κολυμβητές. Καράβι καί ταξιδεύει τό Ἅγιον Ὁρος γιά

τούς οὐράνιους λιμένες. Προσέλθετε ἀδελφοί γιά τό βροντερό κήρυγμα τῆς σιωπῆς, τῆς ἀστενοχώρητης ζωῆς, τῆς γονικῆς ὑπομονῆς, τῆς ἀθωνικῆς νηνεμίας, τῆς λειτουργικῆς σαγήνης, τοῦ Σταυρο-αναστηθέντος Χριστοῦ.

Μοναχός Μωυσῆς Ἄγιορείτης

Ἡ εὐλαλη σιωπή¹

Σέ μία ἐποχή πλούσια σέ λόγο, πληροφοροση, ἐνημέρωση, συζήτηση, διάλογο, ἐπικοινωνία νά μιλά κανείς περί σιωπῆς ἀκούγεται μᾶλλον ἀρκετά παράξενα. Σέ καιρούς ἐκτροπῆς τοῦ λόγου σέ ψεῦδος, ὕβρη, κολακεία, εἰρωνεία, ἀπάτη κι ἐμπαιγμό ἀξίζει νομίζουμε ν' ἀναφερθεῖ κανείς καί στήν ἐγνωσμένη, ἐπιλεγμένη, διακριτική, κερδοφόρα σιωπή. Ἡ σιωπή εἶναι μία μορφή συμπεριφορᾶς.

Τό νά σιωπᾶ κανείς δέν σημαίνει ὅπωςδῆποτε ὅτι εἶναι ἀδιάφορος, ἀδρανής, νωχελής κι ἀπρόσεκτος. Ἡ ἐσκεμμένη σιωπή, ἡ προσεγμένη ὀλιγολογία καί ἡ ἀπόρριψη τῆς φλυαρίας καί τοῦ

κουτσομπολιοῦ ἀποτελεῖ προτίμηση τῆς σιγῆς κι ἀποφυγή τῆς κουραστικῆς πολυλογίας, ἀπό τήν ὁποία συνήθως προέρχονται διάφορα προβλήματα, ὅπως φιλονικίες, ψυχρότητες καί θόρυβοι. Οἱ σιωπηλοὶ ἄνθρωποι μιλοῦν μέ τή σοβαρή σιωπή τους. Δέν μιλοῦν, ὄχι γιατί δέν γνωρίζουν νά μιλήσουν, ὄχι ἀπό ἀκαταδεκτικότητα καί κρυφή οἴηση ὅτι δέν συμμετέχουν σέ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου συζητήσεις, ἀλλά ἀπό τήν ταπεινή αἴσθηση ὅτι δέν ἔχουν κάτι σημαντικό νά ποῦν. Ἔτσι ἀπλά σιωποῦν. Ὅταν μάλιστα μιλοῦν, καταθέτουν λόγο μεστό περιεχομένου.

Οἱ σιωπηλοὶ ἄνθρωποι δέν εἶναι συνηθισμένοι, ἀρεστοί καί προτιμητέοι. Ἡ κοινωνία σήμερα ἀναζητᾷ τολμηροὺς συζητητές. Μερικοὶ μάλιστα θεωροῦν τοὺς σιωπῶντες νοσηροὺς, μειονεκτικούς, δειλοὺς, φοβισμένους καί προβληματικούς. Θά μπορούσε βέβαια ὀρισμένοι νά εἶναι ἔτσι, ὅπως καί ἀρκετοὶ φλύαροι. Οἱ γνήσια πάντως σιωπηλοὶ ἄνθρωποι «ζοῦν τό ἄρωμα μιᾶς ἄλλης ζωῆς, πού δέν μποροῦν νά ἐννοήσουν οἱ ἄλλοι πού ἀγάπησαν τίς ἔκδηλες μορφές συμπεριφορᾶς. Ἡ σιωπή γεμίζει τήν ψυχὴ τους χαρὰ καί τοὺς ἀνοί-

γει ὀρίζοντες μιᾶς ἔντονης πνευματικῆς δράσης, τὴν ὁποία δύσκολα μπορεῖ νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ ἀξιολογήσῃ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον τους» (Γεώργιος Κρασανάκης).

Ἀπὸ τὰ παραπάνω διαφαίνεται μιά σιωπὴ μὲ δύο μορφές. Ἡ μία ὡς ἀδυναμία καὶ ἡ ἄλλη ὡς ἀρετὴ. Ἦς τίς δοῦμε καὶ τίς δύο παρακαλῶ προσεκτικά.

Εἶπαμε πὼς μοροῦμε νᾶχουμε σιωπὴ ἀπὸ φόβο ἢ δειλία, πού προέρχεται ἀπὸ νοσηρές ψυχικὲς καταστάσεις. Μιά νοσηρὴ σιωπὴ εἶναι σκοτεινὴ, ἄχαρη, δόλια, κουραστικὴ καὶ φθοροποιός. Ταλαιπωρεῖ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο, πού δὲν εἶναι ἰσορροπημένος, ξεκάθαρος, τίμιος, εὐλικρινής, ἐκφραστικὸς καὶ ντόμπρος. Μερικὲς φορές μπορεῖ νὰ προσποιεῖται κανεὶς τὸν σιωπηλό καὶ ταπεινό, ἐνῶ μέσα του ἐπικρατεῖ μεγάλη σύγχυση, ταραχὴ, θόρυβος, στενοχώρια καὶ οἴηση. Ἡ προσποίηση αὐτὴ εἶναι φοβερὴ κι ἀξιοκατάκριτη ὑποκρισία. Ἐνας φαινομενικὰ σιωπηλὸς ἀπατᾶ. Διατηρεῖ σιωπὴ ἀπὸ κακὴ διάθεση γιὰ τὸν πλησίον. Ἦ ὑπάρχει ἀπὸ ἔλλειψη θάρρους ἢ βαθύ ἐσωτερικὸ κενό. Ὁ ταπεινὰ σιωπηλὸς δὲν εἶναι

ἀκοινώνητος, φυγόκοσμος κι ἀφιλάδελφος. Οὔτε κλείνεται στό καρβούκι του ναρχισσευόμενος, μονολογώντας μέ τόν σοφό ἑαυτό του κι ἀπαξιώνοντας τόν ἀδελφό του.

Ἵπάρχει λοιπόν κακή καί καλή σιωπή, ὅπως καλός καί κακός λόγος. Ἡ ἐσωτερική ποιότητα τοῦ ἀνθρώπου χρωματίζει κι ἀρωματίζει καί τή σιωπή καί τόν λόγο του. Τό εὐαγγέλιο δέν μᾶς θέλει πάντοτε σιωπῶντες. Μᾶς καλεῖ συχνά σέ κήρυγμα, ἱεραποστολή, ὁμολογία, νουθεσία καί συμβουλή. Ὁ Χριστός εἶπε στόν ἀπόστολο Παῦλο: «Μή φοβοῦ, ἀλλά λάλει καί μή σιωπῆσης διότι ἐγώ εἶμι μετά σοῦ». Ἐφοβα, τοῦ λέγει, νά κηρύττεις τό εὐαγγέλιο καί νά μή σιωπᾶς, γιατί εἶμαι μαζί σου. Τόν λόγο του ἐνδυναμώνει ἡ συνεχῆς παρουσία τοῦ Κυρίου.

Ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος λέγει πῶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ προῆλθε ἀπό τή σιγή. Μετά ἀπό μακρά σιγή στήν ἔρημο μίλησε ὁ Χριστός. Τά μεγάλα μυστήρια τελεσιουργοῦνται στήν ἡσυχία καί τά καλύπτει ἡ ἱερή σιγή. Τό μυστήριο τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ κατανοεῖται καλύτερα σιωπηλά. Ὁ ἅγιος Ἰωάν-

νης ὁ Δαμασκηνός λέγει: «*ρᾶον σιωπή*». Εἶναι προτιμότερη ἐδῶ ἢ σιωπή. Ἦς ἐπικρατήσῃ σιγή. Ἡ σιωπή τώρα εἶναι πιό εὐκόλη καί ἀκίνδυνη. Γιατί «*οὐ φέρει τό μυστήριον ἔρευναν*». Ἡ σιωπή δηλώνει τήν ταπείνωση τοῦ νοῦ, τήν ὄραση τῆς καρδιᾶς, τήν εὐχαριστία τῆς ψυχῆς, πού μένει ἄφωνη κι ἀκούει τίς δοξολογίες τῶν ἀγγέλων καί τῶν θεοῦφαντων ὕμνων τῆς ἱερᾶς ὑμνολογίας μας.

Ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως δέν εἶναι ἕνας στεῖρος τυπικός λόγος, ἀλλά προέρχεται ἀπό τή σιωπή τῆς καθαρῆς καρδιᾶς. Ἔτσι ἡ σιωπή γεννᾷ τόν καθαρό, ὠραῖο καί μεστό λόγο. Ὁ νοῦς συγκινεῖται στά ὑψηλά καί δέν κινεῖ τή γλῶσσα νά ἐκφέρει λέξεις, ὅπου συγκρατημένη ἀκινητεῖ νά ἐκφράσῃ νοήματα δύσκολα μυστηρίων Θεοῦ.

«*Ὁ δέ Ἰησοῦς ἐσιώπα*». Δέν εἶναι μόνο ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως Πιλάτου στό Πραιτώριο πού σιωπᾷ ὁ Χριστός. «*Καί οὐδέν ἀπεκρίνατο*» προσθέτει ὁ εὐαγγελιστής Μάρκος. Δέν δίνει καμιᾶ ἀπάντηση. Θεωρεῖ ὅτι δέν βγαίνει τίποτε μέ τά λόγια. Ὅτι θά μιλοῦσε καί δέν θά τόν ἄκουγαν. Ὅτι θά ἔπεφταν οἱ λόγοι του στό κενό. Δέν εἶναι ὅτι δέν εἶχε ὄρεξη γιά κουβέντες, ἀλλά ἔβλεπε τήν

ἠθελημένη κώφευση τῶν ἀνθρώπων, εἶχαν αὐτιά καί δέν τά χρησιμοποιοῦσαν. Ὁ Χριστός δέν χάιδευε ἀκοές. Δέν ἔλεγε αὐτά πού ἤθελαν ν' ἀκούσουν. Ἔτσι μέ νόημα σιωπᾶ. Ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς ἀναφέρει: «ἐπηρώτα δέ αὐτόν ἐν λόγοις ἱκανοῖς». Δέν ἀπαντοῦσε τίποτε στίς πολλές ἐρωτήσεις. Σάν νά ἔλεγε ἀπό τότε τά πολλά λόγια εἶναι φτώχεια. Ἐβλεπε ὅτι δέν ἔβγαينه τίποτε μέ τή συζήτηση. Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης τονίζει τήν ἀφοβή σιωπή τοῦ Ἰησοῦ παρά τίς ἀπειλές τῆς ἐξουσίας. Στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἐπιβεβαιώνεται ὁ ἀρχαῖος προφητικός λόγος. Ὁ μεγαλοφωνότατος προφήτης Ἡσαΐας λέγει: Δέν ἀνοιξε τό στόμα του καθόλου κι ἔμεινε ἀφωνος μπροστά στούς διῶχτες του.

Ὅταν στήν πρόκληση ἀπαντᾶ κανεῖς μέ τή σιωπή χαμηλώνει τήν ἔνταση, διακόπτει τή συνέχεια, ταπεινώνει τήν ὀργή, σβήνει τόν θυμό καί σιγάξι δύσκολες καταστάσεις. Σημασία ὅμως ἔχει καί τό ἦθος καί τό ὕφος καί ὁ τρόπος αὐτῆς τῆς σιωπῆς. Ἄν εἶναι ἐγωιστικός φαίνεται. Ἄν εἶναι περιφρονητικός δέν μπορεῖ νά κρυφτεῖ. Ἄν κανεῖς ὅμως ταπεινά σιωπᾶ, γιά νά μή γίνουν τά